

92 Kodály

SAJTÓFIGYELŐ

BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-7261982
BUDAPEST
Budapest

8

Emlékek, anekdoták a Tanár Úrról

Gyógyítsunk zenével, dallal

Kodály Zoltánra emlékezve kevés a szó ahhoz, hogy sokoldalú és gazdag lelkivilágát pontosan visszaidézzem. Befelé forduló komolyság, kifelé sugárzó életkedv, magasrendű humor, tréfálkozás, nagy emberszeretet, bölcsesség áradt belőle. Néhány gondolat élményeimből.

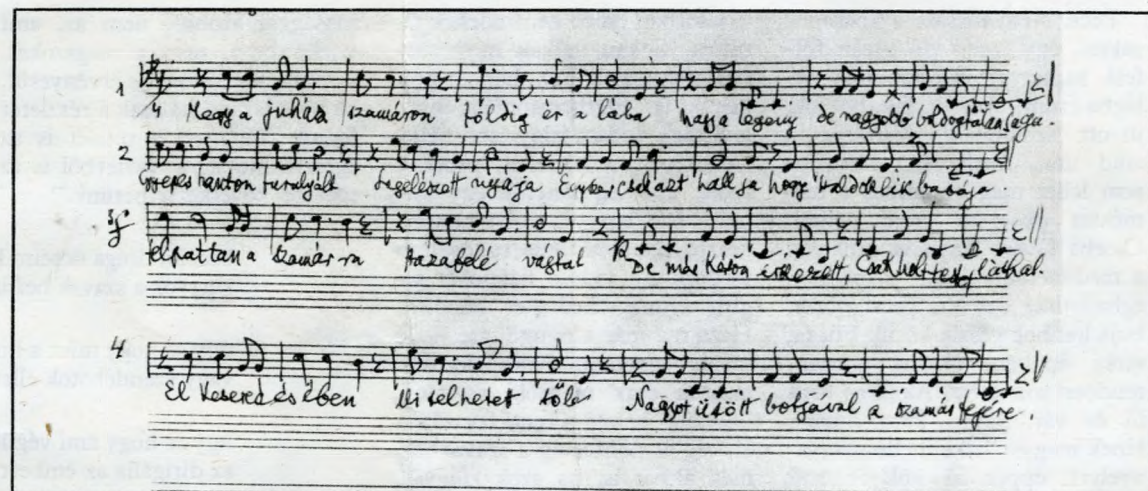
Kolleganóm egy alkalommal gyors tempóban másolta le a Mester egyik művét, hogy az énekesek között mihamarabb kioszthassuk. A Tanár úr jelen volt, és örködött, nehogy hiba csússzon be. Mikor meglátta, hogy minden lapra szerzőként Kodály írtott, fogta a ceruzáját, és külön-külön mellé írta: Zoltán. Közben hal-kan megjegyezte: „A Kodály névbe beleszülettem, de a Zoltán nevet szü-
leimtől és keresztszüleimtől kaptam, nekem szánták, meg kell becsülnöm.”

Nem nagyon szerette, ha a tanulók hangszerkísérettel énekeltek, gyakran kifogásolta: „A hangszalag olyan hangszer, amelyet mindenki magával hord, a hangszer csak aláfesthet, ne töltsön be főszerepet a kezdő énekeseknél.” Egyszer együtt hallgatunk rádióan egy orgonaművet. Nem hagyta szó nélkül: „Szeretem az orgonát, mert valóban a hangszerek királya, de jobban szeretem az énekhangot, mert az élő, s többet tud, mint az orgona. Kár, hogy ebben a műsorban mellőzték.”

A Lorántffy zenei általános iskolába olyan igazgató került, aki nem értett a zenéhez. Nagyon sok kellemetlenségünk volt emiatt, mert rendszeresen akadályozta elgondolásainkat. „Igen, igen, félj attól az embertől, akinek nem dalol a lelke” — mondta Kodály, Shakespeare-t idézve. Ugyancsak itt tette azt a megállapítást: „Nem kell elkeseredni! Ő a betűket ismeri, már nem analfabéta, de a hangjegyeket nem olvassa, zenei analfabéta, tanítsa meg, hogy ne legyen az!”

Egy alkalommal megkért, hogy rakjak sorba nehézségi fok szerint 44 kétszólamú gyakorlatot. Akkor éppen el voltam foglalva, és azt mondtam: Jaj, Tanár úr, nem tudok most erre vállalkozni, nagyon sok munkám van az iskolában, ünnepekre kell készülni stb... Válasza: „A szellemi munkásoknak éjszakái is vannak.”

A 24 kánon a fekete billentyűkön minden egyes darabját velem ját-

Kodály kézírása

Szepesvári Sándor felvétele

szatta le először. Igen ám, de néha olvashatatlan papírdarabkára voltak írva, és a játék nem mindig sikerült. Elmarasztalt: „Nem mentheti magát, éreznie kell a pentaton fordulatokat, gondolkodni kell, nem lehet anélkül célt érni. Hogyan fogja megtanítani a gyerekeknek?”

Azután elmondta az elgondolását: „Mikor az egyik csoport énekel a kottából, írja fel a táblára. A másik csoportnak háttal fordulva, hallás után kell ugyanezt a dallamot szolmizálni. Ha magánál nem így látják, tévútra vezeti a hallgatókat.” (Nálam gyakorlatoztak akkor a Zeneakadémia tanárjelöltjei.) Még néhány tanács a fekete billentyűn való zongoratanításhoz. „Egyik szólamot énekeljék, a másikat játsszák, csak azután játszszone a két kéz.”

Majd folytatta: „Néhány buta tanárral beszéltem; azt mondták: a fekete billentyűről lecsúszik a gyerek ujjja. A kilencévesek ujjja azonban már nem csúszhat le, nem szélesebb, mint a fekete billentyű. Jobb lesz a kéztartásuk, ha azon kezdik a tanítást; próbálja ki!”

Az „55 kétszólamút” Andor Ilonkával raktuk sorrendbe. „Vigyen az osztályból két tanulót, énekeltesse le velük a gyakorlatokat, így meglátják a nehézségi fokot.”

A 333 olvasógyakorlat betűs kiadást iskolámba próbálta ki. „A szemfüles a kotta leírásából látja, mikor kell magasban, mikor mélyen énekelni” — mondta.

A felsőfokú tanítóképző szervezősekor, ahol én is jelen voltam az értekezleten, kikérték Kodály véleményét. A válasz: „Uraim, maguk előre isznak a medve bőrére, amit még nem ejtettek el. Maguk megcsinálták az alapokat az általános iskolákban, és most erre akarják a tetőt építeni, a középiskolából pedig kihagyják az

énekoktatást. Összedől az a ház, amit így építenek.”

1956-ban, amikor támadták a tankönyvet, nevetve mondta: „Reméljük, hogy a tegzesek tegzből kifognak a mérges nyílak.”

Néhány szellemes mondat abból az időből, mikor ő tanított engem: „Aki a disszonanciát nem ismeri, a harmóniát értékelni nem tudja.”

„Aki nem ismeri a zene világát, eltéved az életben; saját közegében a hal is a vizek zenéjére figyel.”

„Nyelvében él a nemzet, én azt mondom, dalaiban is.”

„A csecsemőnek nemcsak anyatejre van szüksége, hanem dalra is, amely-lyel anyja elaltatja.”

Gyakran unszolt úszásra, kirándulásra, mondván: „A víz s a levegő az a közeg, amely zenévé változik a lélekben.”

*

A nyilas időkben Kodályék a mi Teréz-intézetünkben éltek. Ugyanide küldött a Magyarok Világszövetsége a Vöröskereszt révén kb. negyven, hazánkban élő, különböző korú francia gyermeket. A legnagyobb bombázások közepette énekórákat tartottunk az óvóhelyen. Szolmizáltatta őket, franciául megtanította az általa leírt Adventi éneket: „Jövel, jövel Emmanuel.”

Recsegett, ropogott körülöttünk minden, ő tanított. Az óvóhelyen háromszáz erdélyi menekült is tartózkodott. Énekkart szervezett, s szinte rimbe szedve mondta: „Gyógyítsunk zenével, dallal, és nem kell küzdeni az idegbajjal, ami lassan már a tetőfokra hág.” Az általa írt Szent István éneket is megtanítottuk. A kottaismerőkre rábízta egy-egy szólam betanítását. Összeénekléskor azt mondta: „A Hol vagy István király úgy szóljon, mintha az erdőben bekiáltanánk hozzá!”

Az intézet második emeletén volt a szobájuk, ott komponálta a Missa Brevis Ite missa est-jét. Az orgonapontot velem tartatta a harmóniumon. A bombázástól az ablakok betörttek, de ő nem mozdult. Hiába érkezett a küldönc, Emma asszony írásával: „Zoltánom, gyere már le, nagyon veszélyes ott fent!”

Mikor a katonák kivonultak az intézetből, a Tanár Úr kézen fogott: „Gyerünk fel, nézzük meg a harmóniumot!” Hányingert gerjesztő látvány. „Ne undorodjon, ez a föld szaga, ők növényevők...”

Egyik évben felhívott telefonon, hogy munkámért megjutalmaztak-e a pedagógusnapon. Mondtam: Nem. „Majd egy küldönccel elküldöm a Magyar Népzene tárának két kötetét.” Meg is kaptam, s meglepetve láttam, hogy minden lapja között százszáz lapultak. Körülbelül 10 ezer forintnyi összeg, a hivatalos jutalom helyett.

Más. Péczeli Sárika Budapestre készült, a Zeneakadémiára. Felhívott a Tanár Úr telefonon, hogy szüleimnél nem tudnám-e elhelyezni. Sajnos, akkor már az alkalmazottunk is nagyon idős volt, a diáklányt a szüleim sem tudták volna megfelelően ellátni. Nagyon sajnálta, mert mint mondta, ettől a zenei kultúrától ragyogó hajlékban lett volna a legjobb helye. (Tudniillik családunk valamennyi tagja játszott valamilyen hangszeren.)

Töméntelen emlékem közül hadd emeljek ki még egyet. Emma betegségekora a Tanár Úr volt a pedikűröse. Az asszony hiába mondta többször is férjének, hogy a sok munka mellett ezt miért vállalja. A kitüntető válasz ekképp hangzott: „Ne mondd azt, hogy öreg asszony vagy, Te egy örök Asszony vagy!”

Bors Irma

Palló Imrével a csúcshegyi nyaralóban